

شاخصه‌های مذهبی و غیرمذهبی سبک زندگی در ازدواج و اهمیت آن در افزایش طلاق

زهرا حاجی ابراهیم

دانشجوی دکتری علوم قرآن و حدیث واحد علوم و تحقیقات تهران

چکیده

ازدواج در وهله اول، پیمان مقدسی است که با آن زن و مرد عهد می‌بندند تا پایان عمر در کنار یکدیگر بمانند. عشق و دلدادگی در اصولی‌ترین شکل خود در چهارچوب یک ازدواج سالم و موفق ظاهر می‌شود. ازدواج زمانی به سامانی موفق خواهد رسید که علاوه بر علاقه، تعهد و تفاهم طرفین سبک فرهنگ و سبک زندگی آنها تناسب داشته باشد. به عبارت دیگر می‌توان گفت تغییر سبک زندگی و سبک ازدواج یکی از عوامل اصلی افزایش طلاق در جامعه است. از سوی دیگر افزایش شاخصه‌های غیرمذهبی و تضعیف ارزش‌های دینی و قرآنی را می‌توان به عنوان عامل دیگر ذکر کرد. از این رو انجام پژوهش‌هایی با هدف بالابردن سطح آگاهی از معیارهای قرآنی و مذهبی سبک زندگی و به دنبال آن شناخت شاخصه‌های غیر مذهبی و نقش آن در افزایش طلاق ضروری به نظر می‌رسد. پژوهش حاضر با هدف شناسایی معیارهای غیر مذهبی انتخاب همسر و نقش آن در افزایش طلاق با روش توصیفی-تحلیلی به بررسی معیارهای غیر مذهبی ازدواج از جمله ثروتمندی، موقعیت شغلی و تحصیلات و معیارهای مذهبی از جمله ایمان و تقوا، حسن خلق، اصالت خانوادگی، کفویت (همتایی)، سلامت جسم و روان می‌پردازد. شاخصه‌های غیر مذهبی مانند ثروت، شغل و تحصیلات که در سبک زندگی معاصر مورد توجه قرار گرفته‌اند در آیات قرآنی و روایات مورد توجه واقع نشده‌اند در حالیکه در سبک زندگی اسلامی ایمان و تقوا، حسن خلق، اصالت خانوادگی، کفویت (همتایی)، سلامت جسم و روان به عنوان معیارهای ازدواج ذکر شده‌اند. عدم توجه به معیارهای اصیل اسلامی در ازدواج و انتخاب نامناسب، تاثیر بسزایی در افزایش طلاق دارد.

کلیدواژه: سبک زندگی، شاخصه‌های ازدواج، طلاق

مقدمه

جامعه ما جامعه ای است بنیان گرفته بر ارزش های اسلامی و اثر یافته از آموزه های قرآنی و تعالیم اهل بیت (علیهم السلام) از دیگر سو دانش روان شناسی امروز ارائه دهنده ی راهکارها و شیوه هایی برای بهتر زیستن است که در قالب اخلاق خانواده تعریف می شود. در آموزه های مذهبی راهبردهایی کلی و فراگیر را می توان به دست آورد که برای هر زمان و مکان پاسخگو باشد و نیاز مردمان هر روزگاری را به گونه ای بر آورده سازد و این همت عالمان دین و دانشمندان دیگر علوم انسانی را می طلبد که به واکاوی و استنباط چنین راهکارهایی بپردازند. در این مجال با هدف آشنایی با نمونه هایی از معیارهای غیر مذهبی در در این میان نسل جوان و نوجوان بیش از همه خود را نیازمند توسعه دانش و آگاهی می بیند تا در یابند چگونه با کنترل زندگی خویش بر مشکلات فاباق آیند. ازدواج یک مرحله مهم و حیاتی در زندگی انسان ها است که معمولاً به شروع یک زندگی مشترک و تشکیل خانواده منجر می شود. این اتفاق با تصمیم دو فرد به اشتراک گذاشتن زندگی و تجارب، تحمل مسئولیت ها و ساخت یک اتحاد خانوادگی همراه است. در اینجا برخی از جوانب و مسائل مرتبط با ازدواج را بررسی می کنیم:

تصمیم گیری: ازدواج نیازمند تصمیم گیری دقیق و موزون است. افراد قبل از این تصمیم باید به دقت ارزیابی کنند که آیا آمادگی روحی و فیزیکی لازم برای این مرحله را دارند یا خیر. اشتراک ارزش ها: ازدواج موفق نیازمند اشتراک ارزش ها، باورها و اهداف مشترک است. توافق در زمینه های مهم مانند دین، اخلاق، تربیت فرزندان، و اهداف زندگی مشترک به پایه ی ازدواج قوی کمک می کند. تعهد و پایداری: تعهد به یکدیگر و پایداری در مواجهه با چالش ها، از عوامل اساسی موفقیت ازدواج است. زوجین باید توانایی حل مسائل و پشتیبانی همدیگر را داشته باشند. ارتباطات سالم: ارتباطات سالم بین زن و مرد، اصلی ترین عامل موفقیت در ازدواج می باشد. توانایی گفت و گو، شنیدن یکدیگر و احترام به نظرات دیگر اساسی است. مسئولیت های مشترک: ازدواج با خود به همراه آوردن مسئولیت های مشترک مانند مدیریت مالی، تصمیم گیری در مسائل خانوادگی، و مراقبت از فرزندان است. آمادگی فردی: هر فرد برای ازدواج باید آمادگی روحی و فیزیکی داشته باشد. این شامل پذیرش مسئولیت ها، تعهد به ارتقاء رابطه، و آموزش در زمینه مهارت های زندگی است. تعادل بین فردی و خانوادگی: توانایی ایجاد تعادل بین زندگی فردی و خانوادگی نیز از جوانب مهم در ازدواج است. مدیریت زمان و توانایی توازن بخشیدن به اهمیت های مختلف زندگی حیاتی است.

ازدواج به عنوان یک انتخاب زندگی مشترک، نیازمند آگاهی، تعهد و توانایی در مدیریت مسائل مختلف است. هر زوج برای داشتن ازدواج سالم و موفق، نیازمند کار کردن به همراه توسعه مهارت های زندگی مشترک است.

از آنجا که جامعه ما متکی بر ارزش های سبک زندگی اسلامی و متأثر از آموزه های قرآن و سیره علمی و عملی ائمه اطهار (علیهم السلام) است، ضروری است مهارت های زندگی را از این منظر بنگریم. ازدواج به زن و مرد آرامش می بخشد و آن ها را از رفتارهای پرخطر و انحراف دور نگه می دارد. البته باید به این نکته توجه کرد که با این که گزینه جنسی یکی از نکات مهم در ازدواج است ولی ارزش ازدواج به این موضوع محدود نیست بر اساس آیات قرآن مهم ترین هدف ازدواج رسیدن به آرامش است که از طریق مهر و محبت بین زن و شوهر محقق می شود، همانطور که قرآن کریم می فرماید: «مِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً» (روم/۲۱). همچنین در سبک زندگی اسلامی از جمله کلیدهای ازدواج موفق و پایدار صمیمیت، تعهد، ارتباطات، همگرایی و گرایشات مذهبی یکسان است. خوشبختی احساسی ناشی از خشنودی و آرامش است. این پژوهش در ابتدا به بررسی معیارهای مذهبی و سپس معیارهای غیر مذهبی و نقش هریک در افزایش طلاق می پردازد.

پیشینه

از جمله پژوهش هایی که قبلاً صورت گرفته است، می توان به موارد زیر اشاره کرد:

۱. علی اصغر عباسی در مقاله‌ای با عنوان مطالعه جامعه شناخت علل طلاق با توجه به پرونده‌های موجود در مراکز مداخله در بحران خانواده استان مازندران، به بررسی شکایات خانوادگی و پرونده‌های موجود پرداخته است.
 ۲. لیلا علی‌پور و همکاران در مقاله‌ای با عنوان بررسی علل طلاق توافقی در میان اقوام عرب اهواز پرداخته و به این نتیجه رسیده است که طلاق توافقی تحت تأثیر خرده فرهنگ‌های حاکم بر زندگی قومی و قبیله‌ای قرار داشته است.
 ۳. مسعوده هنریان و سید جلال یونسی در مقاله‌ای با عنوان علل طلاق در دادگاه‌های خانواده تهران به این نتیجه که بیشترین تعداد متقاضیان طلاق دارای سن بین ۲۰ تا ۳۰، در پنج سال اول زندگی زناشویی و دارای تحصیلات دیپلم بوده‌اند. همچنین عامل عدم مهارت‌های ارتباطی نسبت به سایر علل طلاق از رتبه بالاتری برخوردار بود، رسیده است.
 ۴. پایان نامه‌ای با عنوان نقش آموزه‌های مذهبی و مذهبی در کاهش طلاق نوشته ربابه برزویی به راهنمایی جمشید یحیی‌پور و مشاوره ابوالفضل قهاری به این نتیجه رسیده که ترویج و تعمیق آموزه‌ها و باورهای مذهبی و اخلاقی در سطح جامعه و بین خانواده‌ها نقش مؤثری در تحکیم و قوام بنیان خانواده دارد و به تحکیم روابط خانوادگی کمک می‌کند و زمینه را برای کاهش میزان طلاق و اختلافات خانوادگی فراهم می‌آورد.
 ۵. پایان نامه‌ای با عنوان عوامل موفقیت‌ها و شکست‌ها در ازدواج در قرآن و روایات نوشته سعیده میرزا بیکی و راهنمایی محمد کوچک یزدی و مشاوره محمد رضا امینی به بررسی آثار تربیتی، اجتماعی و روانشناختی ازدواج، و برکاتی چون حفظ انسب، برخورداری از سکون و آرامش، حفظ نوع بشر، داشتن فرزند صالح، درک مودت و رحمت، ارضای غریزه جنسی، بازداشته شدن از گناه، توسعه رزق و روزی نیز مورد بررسی قرار گرفته شده و شرایط ازدواج پرداخته است.
- یکی از دغدغه‌های بسیاری از افراد انتخاب همسر می‌باشد. یک ازدواج موفق می‌تواند تأثیرات مهمی در در آینده فرد بگذارد و به همین دلیل ازدواج بسیار سرنوشت‌ساز است. ازدواج موفق اتفاقی نیست و برای رسیدن به آن علاوه بر داشتن نگاه واقع بینانه و عاقلانه برای انتخاب، داشتن سبک زندگی اسلامی و شناخت معیارهای مذهبی و قرآنی از اهمیت بسزایی برخوردار است. ناموفق بودن بسیاری از ازدواج‌ها به دلیل اشتباه در انتخاب همسر است نادرست بودن معیارهایی غیر مذهبی و مغایر سبک زندگی اسلامی که منجر به ازدواج می‌شود، می‌تواند مدتی بعد همان ازدواج را به سراشیبی سقوط بکشانند. انتخاب همسر از مهم‌ترین دغدغه‌هایی است که هر فرد در زندگی با آن روبرو می‌شود؛ چراکه کل روند زندگی را تغییر داده و انتخابی سرنوشت‌ساز است. آمادگی برای ازدواج و آگاهی از معیارهای اسلامی ازدواج موفق نقش تعیین کننده‌ای در خوشبختی زوجین و داشتن رابطه‌ای پایدار ایفا می‌کند. معیارهایی که امروز جوانان برای ازدواج دارند، گاهی برای ازدواجی پایدار چندان کارآمد نیستند. بنابراین اهمیت موضوع معیارهای غیر مذهبی و مغایر با سبک زندگی اسلامی که باعث طلاق و ایجاد تنش در روابط زوجین می‌شود اهمیت دوچندانی می‌یابد. این پژوهش برای بالابردن سطح آگاهی جوانان از معیارهای قرآنی و مذهبی و به دنبال آن معیارهای غیر مذهبی و نقش آن در افزایش طلاق لازم و ضروری است. در زمینه ازدواج و طلاق و تأثیر سبک زندگی بر آن پژوهش‌های فراوانی انجام شده اما پژوهشی در مورد معیارهای غیر مذهبی در ازدواج و نقش آن در افزایش طلاق تاکنون انجام نشده است.

سؤال و هدف تحقیق

۱. شاخصه‌های مذهبی و غیر مذهبی برای انتخاب همسر چیست؟

۲. نقش شاخصه‌های غیر مذهبی در افزایش طلاق چیست؟

پژوهش حاضر با هدف شناسایی معیارهای غیر مذهبی انتخاب همسر و نقش آن در افزایش طلاق با استفاده از منابع کتابخانه‌ای و روش توصیفی-تحلیلی انجام شده است.

خانواده

خانواده سنگ بنای جامعه و سلول اولیه اجتماع محسوب می شود. همانگونه که خانواده از دو عضو (زن و مرد) و یا بیش از آنها تشکیل می شود، جامعه نیز از نهاد خانواده و گسترش توسعه آن به وجود می آید. لذا برای نیل به جامعه ی سالم، مطلوب و موفق، ناگزیر باید واجد خانواده هایی سالم، صالح و بالنده بود. از این رو باید به طرح و تبیین مهارت های تشکیل خانواده، همسر داری و فرزند پروری پرداخت تا با روشن شدن شاخص ها و معیارهای تشکیل خانواده، آداب همسر داری و آیین فرزند پروری امکان و میزان موفقیت و عدم موفقیت افراد را ارزیابی نمود. آیین هدایتگر و نجات بخش اسلام آخرین شریعت آسمانی در زمینه تبیین آرمانها و آداب خانواده و ارائه ی سبک زندگی مطلوبی را فرو گذار ننموده است.

از لذا ید دنیوی نصیبی برای کامیابی خویش قرار دهید و تمنیات دل را از راه های مشروع بر آورید. مراقبت کنید در این کار به شرافتتان آسیب نرسد و دچار اسراف و تند روی نشوید. تفریح و سرگرمی های لذت بخش شما را در اداره زندگی یاری می کند و با کمک آن در امور دنیای خویش موفق تر خواهید بود. (تنکابنی، فرید، ۱۳۷۳)

حضرت رضا (علیه السلام) فرمودند: زنی به امام باقر (علیه السلام) گفت: من «متبتله» ام. حضرت فرمودند: مقصود از تبتل چیست؟ جواب داد: تصمیم دارم که هرگز ازدواج نکنم. فرمودند: برای چه؟ گفت برای نیل به فضیلت و کمال. حضرت فرمودند: هرگز این تصمیم را مگیر. اگر خودداری از ازدواج فضیلتی در بر می داشت حضرت زهرا (علیها السلام) به درک این فضیلت شایسته تر بود در حالی که احدی در فضیلت بر وی پیشی ندارد. (کلینی، محمد بن یعقوب، ۱۳۸۸)

معیارهای مذهبی

قرآن کریم و روایات اهل بیت (علیهم السلام) منابعی ارزشمند هستند که می توانند معیارهای مذهبی را ارائه نمایند. از این رو دلیل این پژوهش به مهم ترین و اصلی ترین معیارهایی که توسط آنها بیان شده اشاره می کند تا روشنایی باشد در این راه تاریک پرفراز و نشیب.

ایمان و تقوا

ایمان و تقوا ملاک اصلی انتخاب همسر است. چراکه نقش دین در زندگی بشر بر کسی پوشیده نیست و یکی از ارکان حفظ نظام خانواده، اعتقادات انسان است. کسی که پایبند به دین نباشد هیچ ضمانتی وجود ندارد که به رعایت حقوق همسر و زندگی مشترک پایبند باشد. پس افراد باید در هنگام ازدواج کسی را انتخاب کنند که هم دیندار باشد و هم در این زمینه با او هم عقیده باشد. در قرآن کریم آمده است: «وَلَا تَنْكِحُوا الْمُشْرِكَاتِ حَتَّى يُوْمِنَ وَلَامَةً مُؤْمِنَةً خَيْرٌ مِنْ مُشْرِكَةٍ وَلَوْ أَعْجَبَتْكُمْ وَلَا تَنْكِحُوا الْمُشْرِكِينَ حَتَّى يُوْمِنُوا وَلَعَبْدٌ مُؤْمِنٌ خَيْرٌ مِنْ مُشْرِكٍ وَلَوْ أَعْجَبَكُمْ أُولَئِكَ يَدْعُونَ إِلَى النَّارِ وَاللَّهُ يَدْعُوا إِلَى الْجَنَّةِ وَالْمَغْفِرَةِ بِإِذْنِهِ وَ يُبَيِّنُ آيَاتِهِ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ؛ با زن های مشرک ازدواج نکنید مگر آن که ایمان بیاورند و همانا کنیز با ایمان از زن آزاد مشرک بهتر است، هر چند (زیبایی او) شما را به شگفت آورد و به مشرکان زن ندهید مگر این که ایمان بیاورند. همانا غلام با ایمان بهتر از مرد مشرک است، هر چند شما را به شگفت آورد.» (بقره/۲۲۱) این آیه یکی از شرایط ازدواج، یعنی همتایی مذهبی همسر را بیان میکند، زن مشرک همتای مرد مسلمان نیست. مردی به امام حسن (ع) عرض کرد: «دختری دارم، او را به ازدواج چگونه فردی در آورم؟ حضرت فرمودند: او را به ازدواج مردی با تقوا در آور؛ که اگر دوستش داشته باشد. او را گرامی می دارد و اگر هم دوستش نداشته باشد، به او ستم نمی کند.» (ابشیهی، ۱۴۱۹ق)

حسن خلق

اخلاق نیک یکی از مهم‌ترین و ضروری‌ترین اموری است که در انتخاب همسر باید مورد توجه قرار گیرد. این مسئله در احادیث نیز مطرح شده است: مردی در این زمینه با امام‌رضا(ع) مشورت نمود و عرض کرد: یکی از بستگانم از دخترم خواستگاری کرده ولی اخلاق بدی دارد. حضرت فرمود: اگر بدخلق است، دخترت را به ازدواج او درنیاور. (حر عاملی، ۱۴۰۹ق)

و در حدیثی از پیامبر اکرم می‌خوانیم: اگر کسی برای خواستگاری نزد شما آمد که اخلاق و دینش را پسندیدید با او ازدواج کنید و... (همان، ص ۵۱). با توجه به فرموده پیامبر دینداری و اخلاق از مهمترین ملاک‌هایی است که باید هنگام انتخاب همسر مورد توجه قرار گیرد، زیرا این دو، زیربنای اصلی زندگی سعادتمندانه محسوب می‌شوند. به‌طوری که زندگی بدون آن‌ها تلخ، سخت و غیر قابل تحمل می‌شود.

در کلام امام رضا (علیه السلام) آمده است: نیمی از خرد آدمی اظهار دوستی و محبت به مردم است. (فرید تنکابنی، ۱۳۷۳)

از سخنان امام رضا (علیه السلام) می‌توان معیارهایی را در ارتباطات انسانی یافت. در زیر به چند نمونه اشاره می‌کنیم: فروتنی در روابط انسانی آن است که آنچه را دوست می‌داری مردم به تو بدهند، به آنان بده. «قال عده من اصحابنا عن علی بن اسباط عن الحسن الجهم قال عن ابی الحسن الرضا (علیه السلام) قال: التواضع أن تعطی الناس ما تحب أن تعطاء». (عزیز الله عطاردی، ۱۳۶۷) و در جایی دیگر می‌فرمایند: هر آن کس که می‌خواهد عزیزترین مردم باشد باید در نهان و آشکارش از خدا پروا کند. (ابن بابویه، بی‌تا) و هر که از خوبی مردم تشکر نکند، از خداوند متعال تشکر نکرده است. (عطاردی، ۱۳۶۷)

از جمله اصول اخلاقی که در قرآن کریم به آن توجه بسیار شده است گذشت همسران در مقابل یکدیگر و همچنین فرزندان است با در نظر گرفتن این نکته که مهم‌ترین دستاورد گذشت در زندگی، افزایش مهر و محبت در میان زوجین صمیمیت و صداقت است و نظر به اینکه رفتارهای مرد به‌تدریج در اعمال و رفتار دیگر اعضای خانواده از جمله همسر و فرزندان تاثیر مستقیم می‌گذارد و کردار او تجلی بارزی از عقاید و آرمان‌های دو نقش مهم شوهر و پدر است لازم است کلیه رفتارهای او حکیمانه و همراه با عفو و گذشت باشد تا بتواند خانواده‌ای متعادل داشته باشد؛ زیرا در اثر خودخواهی‌ها نبودن روحیه گذشت و همچنین نادیده گرفتن خطاهای کوچک مسائلی بروز می‌کند و رفته‌رفته بزرگ می‌شود و مشکلات عرصه را بر زندگی تنگ می‌سازد (محدثی، ۱۳۸۹). عفو و گذشت یکی از اصول مهم اخلاق اسلام به شمار می‌رود و اسلام تأکید فراوان در این زمینه دارد کسی که عفو کرده اگرچه حقی از او ضایع شده و در مقابل ظاهراً چیزی نگرفته اما به‌خاطر گذشتی که از خود نشان داده این گذشت سبب انسجام جامعه و افزایش محبت و آرامش اجتماعی شده است. (توحیدی فرد و نوری، ۱۳۹۴)

اصالت خانوادگی

اصالت خانوادگی به‌معنای شهرت، ثروت یا موقعیت اجتماعی نیست بلکه به‌معنای سلامت نفس خانواده و صالح و خوشنام بودن آنان است که هر قدر گستره اش (در نسل‌های پیاپی) بیشتر باشد، بهتر است. اسلام تأکید دارد که درباره سابقه خانوادگی همسر، تحقیق لازم صورت گیرد و به‌خصوص، مراتب ایمانی و اخلاقی آن‌ها در نظر گرفته شود. زیرا این اصالت خانوادگی در زندگی جدید و نسل بعد تاثیر خواهد گذاشت. به همین دلیل امام‌صادق(ع) می‌فرمایند: «تَزَوَّجُوا فِي الْحَجَرِ الصَّالِحِ، فَإِنَّ الْعِرْقَ دَسَّاسٌ» (طبرسی، ۱۳۷۶) با خانواده خوب و شایسته وصلت کنید، زیرا بر عرق (نطفه و ژن‌ها) اثر می‌گذارد. «پیامبر(ص) نیز در این رابطه می‌فرمایند: «برای نطفه‌های خود، بهترین را گزینش کنید.»

فراوانی محروم می‌کند.» در حکمت ۲۵۸ می‌فرماید: «هرگاه تهیدست شدید با صدقه دادن، با خدا تجارت کنید.» در حکمت ۲۴۰ می‌فرماید: «سنگ غصبی در بنای خانه، مایه ویران شدن آن است.»

از حضرت رضا (علیه السلام) نقل می‌کنند که ایشان فرمودند: هیچ طایفه و ملتی را نمی‌بینیم که به زندگی ادامه داده و پایدار مانده باشد و اگر به وجود رئیس و سرپرستی که ضروریات مادی و معنوی آنان را تأمین کند. (عطاردی، ۱۳۶۷)

حضرت امام رضا (علیه السلام) می‌فرمایند: مردی امیر المؤمنین را به مهمانی دعوت کرد. امیر المؤمنین فرمودند: به این شرط می‌پذیرم که سه قول بدهی. مرد گفت: این سه قول کدام است؟ فرمود: از بیرون منزل برای من چیزی نیاوری. از آنچه در منزل داری از من دریغ نکنی و خانواده ات را به زحمت نیندازی. (ابن بابویه، ۱۳۶۳)

در بیانات امام رضا (علیه السلام) آمده که نسبت به مصارف مالی درباره خود و عائله ات معتدل و میانه رو باش (فرید تنکابنی، ۱۳۷۳) و نیز آمده است که هیچ بنده‌ای به کمال حقیقی ایمان نمی‌رسد تا این که سه خصلت در او باشد: دین شناسی، اندازه و برنامه ریزی در زندگی و شکیبایی بر سختی‌ها و ناملایمات (ابن شعبه، ۱۳۹۴ ق) لذا اعتدال در برنامه های اقتصادی زندگی لازم است و حفظ این جایگاه اعتدال در برنامه‌های زندگی از جمله وظایف زن و مرد است.

با توجه به مواردی که از آیات و روایات بیان شد می‌توان گفت میزان ثروت و دارایی ملاک و معیار اسلامی در امر ازدواج محسوب نمی‌شود. در حالیکه در جامعه امروزی میزان ثروتمندی افراد به عنوان ملاک و معیاری حتی در خانواده‌های مذهبی محسوب می‌شود.

نقش ثروت در افزایش طلاق

با توجه به این که مقنن پرداخت مهریه را تکلیفی بر زوج دانسته و زوجه هر زمان که بخواهد می‌تواند آن را مطالبه نماید و در مواردی که مهر حال بوده و زوجه وظایف زناشویی خویش را ایفا ننموده باشد، به استناد ماده ۱۰۸۵ ق.م نیز می‌تواند از «حق حبس» خویش برای مطالبه مهریه استفاده نماید. حال مواردی پیش می‌آید که زوجه با نظر گرفتن شرایطی همچون سوء رفتار و ضرب و شتم زوج، عدم توجه زوج به خواسته‌های زوج و سعی می‌کند تا شاید با مطالبه مهریه بتواند از اقدامات سوء زوج خویش جلوگیری نماید، اما اگر زوج نتوانست با انجام چنین عملی خود را از قید مشکلات رهایی دهد، اقدام به طرح دعوی طلاق و ارائه دلایلی مبنی بر این که ادامه زندگی با زوج با مشقت همراه است. همچنین می‌توان به وضع نامناسب زندگی زوج، بیکاری وی، استعمال مواد مخدر و مشروبات الکلی و... که زندگی زناشویی را با مشقت همراه می‌سازد اشاره نمود که برخی از جدایی‌ها بین زوجین مرهون عوامل فوق می‌باشد و حتی از موارد عسر و حرج زوج نیز به شمار می‌آیند.

زوجینی که تحت فشار روانی - اقتصادی هستند با انواع مسائل در حال مبارزه در طول زمان وجود فشارهای مالی، ارتباط زن و شوهر را تحت تأثیر قرار می‌دهد. این فشارها می‌تواند باعث گوشه‌گیری، فشار عاطفی و افسردگی در افراد شود. زوجها آشکار یا پنهان سعی در کنترل یکدیگر میکنند یا یکی از آنها دیگری را به‌خاطر مشکلات مالی، سرزنش می‌کند همچنین فقر باعث کاهش عزت نفس مرد میشود و در نتیجه سبب بروز استبداد یا واکنشهای مایوس کننده نسبت به دیگران از جمله همسر میشود و این مسائل باعث تشدید تنش‌های زناشویی می‌شود. (یانگ و هافرت، ۱۹۹۸).

کار

ازدواج و تشکیل خانواده، پیش از آن که برای ارضای غریزه‌ی جنسی باشد، یک مسئولیت است و کسی که ازدواج می‌کند باید به این مسئولیت آگاه باشد. زن باید بداند در برابر این ازدواج که مرد او را شریک زندگی انتخاب کرده چه مسئولیت و وظایفی دارد. اگر واقف نباشد و آن‌ها را به کار نگیرد بدون شک مشکل به‌وجود می‌آید، مرد نیز باید به وظایف و مسئولیت خود در برابر

همسری که انتخاب می‌کند آگاه باشد و بداند که در برابر او چه تعهدی دارد؛ زیرا عقد ازدواج یک عامل اخلاقی است، اگر تعهدی می‌سپارد، تعهدات و مرزها را بشناسد و کاملاً پای‌بند عمل به آن‌ها باشد و بداند فلسفه ازدواج چیست. (رحیمی، ۱۳۹۰)

کارهای زندگی از کار بیرون و درون منزل تشکیل شده است و زن و مرد باید بخشی از آن را به عهده گیرند. بر اساس آیه ۳۴ سوره نساء «الرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللَّهُ بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ وَبِمَا أَنْفَقُوا مِنْ أَمْوَالِهِمْ» وظیفه تامین هزینه‌های زندگی بر عهده مرد است. همچنین امام‌باقر(ع) می‌فرماید: علی(ع) و فاطمه سلام الله علیها از رسول خدا صل الله علیه و آله درباره خدمت در زندگی مشترک تقاضای تقسیم کار کردند. پس حضرت فرمودند: فاطمه سلام الله علیها کارهای درون خانه و علی(ع) کارهای بیرون خانه را انجام دهند. بهترین تقسیم کار این است که مرد کارهای خارج از منزل و زن کارهای درون آن را عهده‌دار شود. زن با تقسیم کار احساس می‌کند که در زندگی جایگاهی دارد و علاوه بر داشتن تکلیف، حقی نیز دارد؛ از این رو باید حرمتش حفظ شود. (حرّ عاملی، ۱۴۰۹ق). در روایت دیگری رسول اکرم(ص) فرمود: [ای زنان] هر یک از شما با اشتغال در خانه خویش، [اگر خدا خواهد] ثواب مجاهدان را خواهد یافت. (پابنده، ۱۳۸۲) و در حدیث منقول از رسول اکرم(ص) که فرمود: هر زنی که در خانه همسر خود به قصد مرتب کردن آن، چیزی را جابه‌جا کند، خداوند به او نظر [رحمت] افکند و هر که خداوند به او نظر [رحمت] کند، عذابش نکند. (صدوق، ۱۴۱۷ق؛ مجلسی، ۱۴۱۳ق)

امام علی(ع) در خطبه ۲۳ نهج البلاغه می‌فرماید: «مسلمانی که از خیانت پاک است انتظار دارد یکی از دو خوبی نصیب او گردد: یا دعوت حق را لبیک گفته عمر او پایان پذیرد (که آنچه در نزد خداست برای او بهتر است). و یا خداوند، روزی فراوان به او دهد و صاحب همسر و فرزند و ثروت گردد؛ و هم‌چنان دین و شخصیت خود را نگاهدارد.» همانا ثروت و فرزندان؛ محصول دنیا و فانی‌شدنی، و عمل صالح زراعت آخرت است، گرچه گاهی خداوند، هردوی آن را به ملت‌هایی خواهد بخشید. و نیز می‌فرماید: «کاری که برتر از توانایی زن است به او وامگذار، که زن، گل بهاری است، نه پهلوانی سخت کوش و خشن.» و نیز می‌فرماید: «هر کدام از خدمتکارانت را معین کن که او را در برابر آن کار مسئول بدانی، که تقسیم درست کار سبب می‌شود کارها را به یکدیگر وانگذارند، و در خدمت سستی کنند.»

در حکمت ۲۳ می‌فرماید: «کسی که کردارش او را به جایی نرساند، افتخارات خاندانش او را به جایی نخواهد رساند.»

یا درباره کسانی که دنیا را کنار گذاشته‌اند در خطبه ۲۰۹ می‌فرماید: (علاء) گفت: از برادرم عاصم بن زیاد به شما شکایت می‌کنم. فرمود: چه شد او را؟ گفت: عباپی پوشیده و از دنیا کناره گرفته است. امام فرمود: او را بیاورید، وقتی آمد به او فرمود: (ای دشمنک خویش! در تیر رس شیطان قرار گرفتی! آیا تو به زن و فرزندان رحم نمی‌کنی؟ تو می‌پنداری که خداوند نعمتهای پاکیزه اش را حلال کرده، اما دوست ندارد تو از آن‌ها استفاده کنی؟ تو در برابر خدا کوچک‌تر از آن هستی که این‌گونه با تو رفتار کند (عاصم) گفت: ای امیرمؤمنان! پس چرا تو با این لباس خشن، و آن غذای ناگوار به سر می‌بری؟ امام فرمود: (وای بر تو! من همانند تو نیستم، خداوند بر پیشوایان حق، واجب کرده که خود را با مردم ناتوان همسو کنند، تا فقر و نداری، تنگدست را به هیجان نیاورد، و به طغیان نکشاند.»

در حکمت ۳۱۹ می‌فرماید: «ای فرزندان! من از تهیدستی بر تو هراسانم، از فقر به خدا پناه ببر، که همانا فقر، دین انسان را ناقص، و عقل را سرگردان، و عامل دشمنی است.»

در حکمت ۲۱۳ می‌فرماید: «چشم از سختی خار و خاشاک و رنج‌ها فروبند تا همواره خشنود باشی.» ابن‌میشم در شرح این حکمت می‌نویسد: «چشم‌پوشی از خار و خاشاک کنایه از فروخوردن خشم و تحمل سختی است که خود فضیلتی از شاخه‌های شجاعت است چوم طبیعت دنیا آمیخته با سختی‌هایی است که بیشتر اوقات انسان درگیر آن‌هاست پس اگر با تحمل با آن‌ها برخورد

نکند، بلکه با خشم و غضب و خشونت برخورد کند، همواره خشمگین و برافروخته خواهد بود. چون تا دنیا هست سختی نیز ادامه دارد.» (ابن میثم، ۱۳۸۵)

آنچه از آیات و روایات بر می آید اینست که اشتغال و کار کردن بیرون خانه بر عهده مردان است و آنها وظیفه تامین نفقه و معاش زنان را دارند. البته در جامعه امروزی بسیاری از زنان دوشادوش مردان در بیرون از منزل فعالیت دارند و مردان را در تامین هزینه های زندگی یاری می کنند.

نقش کار در افزایش طلاق

گرایش به طلاق در بین زنانی که همسر آن ها دارای شغل آزاد هستند، بیشترین فراوانی را به خود اختصاص داده اند و کمترین فراوانی میزان گرایش به طلاق در بین زنانی است که همسرشان بیکارند (بر عکس انتظار پیش فرض پژوهش و پژوهش های رحیمی (۱۳۷۹)، پورصادق کردی (۱۳۸۸) و دانش و همکاران (۱۳۷۰) که بیکاری را یکی از عامل های طلاق زوجین عنوان نمودند کسانی که دارای شغل آزاد و متعدّد، همیشه بیرون از خانه اند و فرصت نخواهند داشت تا در کنار خانواده باشند در نتیجه این افراد به علت درگیری با افراد متفاوت همیشه خسته و رنجور بوده و با حالت خستگی و عصبانیت فراوان ناشی از کار و فعالیت سنگین به منزل باز می گردند و با چنین حالت روحی و روانی نخواهند توانست نیازهای عاطفی همسر را برطرف سازند و همین امر سبب مشاجره های متعدّد و در نهایت منجر به تزلزل نهاد مقدس خانواده می شود (غیائی و همکاران، ص ۸۹)

تحصیلات

ارزش های ما بر اساس سبک زندگی، شیوه تربیت، فرهنگ قومی، سطح تحصیلات و تجارب زندگی ما شکل گرفته است. چنانچه این گونه سوابق ما به طرز فاحشی با سوابق همسر آینده ما متفاوت باشد، احتمالاً مشاهده خواهیم کرد که از ارزش های کاملاً متفاوتی برخوردار هستیم (دی آنجلس، ۱۹۹۸)

نقش تحصیلات در افزایش طلاق

با افزایش سطح تحصیلات زنان میزان گرایش به طلاق نیز افزایش می یابد. رابطه بین تحصیلات زنان و گرایش به طلاق نشان داد که هرچه میزان تحصیلات زنان بیشتر می شود میزان گرایش زنان به طلاق نیز بیشتر می شود. آقاجانیان، مقدس و ساروخانی در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که با بالا رفتن میزان تحصیلات، طلاق نیز افزایش می یابد. بنظر می رسد بالا رفتن میزان تحصیلات زنان یکی از راههای اساسی برای آشنا شدن آن ها با حقوقشان می باشد، بنابراین هنگامی که زنان با حقوق خود بیشتر آشنا شوند، سعی می کنند که به آن ها جامعه عمل بپوشانند و این امر می تواند گرایش آن ها به طلاق را در صورت نامطلوب دانستن زندگی، افزایش دهد. همچنین برتری تحصیلات چون حس زیان را در ایشان تقویت می کند، سبب می شود که تقاضای طلاق نیز در این قشر افزایش یابد. (ساروخانی، ۱۳۷۴)

در رابطه با میزان تحصیلات همسر، هرچه سطح تحصیلات همسر بالاتر باشد، در میزان گرایش به طلاق تأثیر بیشتری دارد. در این پژوهش بیشترین فراوانی گرایش به طلاق را زنانی داشته اند که میزان تحصیلات همسر آن ها لیسانس و بالاتر بوده است و کمترین میزان فراوانی گرایش به طلاق را زنانی داشته اند که همسر آن ها بی سواد بوده اند که عکس انتظار پیش فرض پژوهش و پژوهش های پورصادق کردی، صدق آمیز و صدق پور است. در مورد سطح تحصیلات همسر چون به دنبال نگرش به ازدواج، زنان در پی کسب موقعیت هایی بهترند، هنگامی که سطح تحصیلات همسران بالاتر باشد، در رسیدن به موفقیت های مورد نظر با مشکل مواجه می شوند و این امر باعث بوجود آمدن تعارض بین ارزش های مورد نظر و شرایط موجود در زندگی می شود و باعث

احساس نارضایتی در زندگی می‌گردد و بر میزان گرایش به طلاق تأثیر می‌گذارد. (پورصادق کردی؛ ۱۳۸۸؛ صدق‌آمیز، ۱۳۷۶؛ صدق‌پور، ۱۳۷۷)

نتیجه‌گیری

ازدواج به عنوان یک رویداد اساسی و مهم در زندگی هر فرد تلقی می‌شود، زیرا نقش حیاتی در تعیین کیفیت زندگی و رضایت از آن ایفا می‌کند. خانواده به عنوان یکی از ستون‌های اصلی هر جامعه محسوب می‌شود، و آغاز شدن خانواده از طریق ازدواج، تأثیر قابل ملاحظه‌ای بر جوانب مختلف جامعه دارد. انتخاب همسر در این مرحله می‌تواند تأثیر بسزایی بر موفقیت یا شکست در مراحل بعدی زندگی خانوادگی داشته باشد. از این رو، اهمیت ویژه‌ای به دقت و حساسیت در فرآیند انتخاب همسر اختصاص داده می‌شود. ازدواج نادرست می‌تواند به پیامدهای منفی بسیاری منجر شود و اساس زندگی خانوادگی را به خطر بیندازد. بنابراین، انتخاب درست همسر با توجه به تطابق‌های مختلف از لحاظ روانی، شخصیتی، دانشی و هنر زندگی کردن، حیاتی است. نیاز انسان به زندگی اجتماعی و تشکیل خانواده، نیازی فطری است؛ و تطابق نیازهای درونی و امکانات بیرونی که از مصادیق تام حکمت الهی است. این امکان را فراهم آورده تا انسان‌ها با روی آوردن به ازدواج به این میل باطنی و خواسته‌های طبیعی خویش پاسخ دهند. سبک زندگی اسلامی از جمله آیات قرآنی، در تبیین فلسفه ازدواج به همین اصل توجه داشته و پیوند زناشویی را که از زیباترین لحظات زندگی زنان و مردان است و در سنت و سیره معصومین (علهیم السلام) نیز بر این مهم توجه داشته‌اند و احادیث فراوانی در این راستا آمده است طی بررسی بعمل آمده از کتب حدیثی و کتبی که در امر خانواده و زندگی مشترک است، در روابط انسان‌ها خانواده کانون امنیت، آرامش، آسایش در زندگی است و داشتن همسر خوب و شایسته، یکی از نعمت‌های بزرگ خداوند است که به بندگان خویش عنایت می‌کند و برای بدست آوردن چنین نعمتی، تعلیم اسلامی افزون بر ملاک‌ها و شاخصه‌هایی که در امر انتخاب همسر شایسته بیان نموده، رهنمودها و دستورهای را برای گرمی و استحکام کانون خانواده ارائه نموده‌اند که با آشنایی و توجه به آنها زندگی زناشویی، کانون آرامش و معنویت می‌شود؛ نظام خانواده به تناسب روحیات و توان زن و مرد برنامه‌ریزی می‌شود یکی از نتایج اساسی و مهمی که روشن شد این است که اسلام بر خلاف نظر مخالفان و پس‌زدن میل جنسی را جایز نمی‌شمارد بلکه تنها راه ارضای آن را ازدواج سالم و داشتن خانواده صالح معرفی می‌کند. با نگاهی پژوهشگرانه و تأمل برانگیز در آموزه‌های دینی و سیره اهل بیت (علهیم السلام) آنچه به عنوان یافته می‌توان ارائه داد این است که برخی معیارهایی که در جوامع کنونی بسیار مهم تلقی می‌شوند مانند ثروت، شغل و تحصیلات، در آیات قرآنی و روایات به آن‌ها اشاره‌ای نشده است و در تحقیقات مشخص شده این معیارها در افزایش طلاق نقش بسزایی داشته‌اند. در مقابل، معیارهای مذهبی معرفی شده در سبک زندگی اسلامی مثل ایمان و تقوا، حسن خلق، اصالت خانوادگی، کفویت (همتایی)، سلامت جسم و روان به عنوان معیارهایی کلیدی برای ازدواج موفق ذکر شده‌اند. توجه به شاخصه‌های مذهبی در ازدواج سبب ایجاد چالش‌های فراوان می‌شود و نقش موثری در انتخاب نامناسب و افزایش میزان طلاق دارد.

منابع

قرآن کریم.

نهج البلاغه، ترجمہ علی شیروانی

اشبهه، محمد بن احمد، المستطاف في كل فن مستطاف، بيروت-لبنان، عالم الكتب، اول. ١٤١٩ق.

ابن اشعث، محمد بن محمد، الجعفریات (الأشعثات)، مکتبہ النینوی الحدیثہ، اول، تہران۔ بے تا۔

ابن میثم بحرانی، کمال الدین میثم بن علی، شرح نهج البلاغه، ج ۸ و ۷، مشهد، بنیاد پژوهش‌های اسلام، ۱۳۸۵.

یابنده، ابوالقاسم، نهج الفصاحه، دنیای دانش، تهران ۱۳۸۲ ش.

پورصادق کردی، ع.، بررسی علل و عوامل‌های طلاق، انتشارات کوشامهر. ۱۳۸۸.

جهان‌بخشی، زهرا و سید محمد کلانتر کوشه. «رابطه ابعاد طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه و تمایز یافتگی با رغبت به ازدواج در

دانشجویان دختر و پسر دانشگاه علامه». فصلنامه مشاوره و روان‌درمانی خانواده، سال دوم، ش ۲: ۲۵۶-۲۳۴ (۱۳۹۱)

حر عاملی، محمد بن حسن، وسائل الشیعه، ۴ و ۱۲ و ۲۰، آل بیت، قم ۱۴۰۹ق.

دی آنجلس، بار بار! آیا تو آن گمشده‌ام هستی؟، ترجمه: هادی ابراهیمی، تهران: انتشارات نسل نو اندیش (۱۳۹۲)

رحیم، عباس، خانوادہ موفق، قم، ۱۳۹۰.

ساروخان، ب، طلاق، پژوهش، در شناخت واقعیت و عامل‌های آن، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۷۶.

صالح صدق پور، بررسی عوامل‌هایی که منجر به اختلاف خانوادگی و طلاق می‌شود، اصلاح و تربیت، دوره چهارم، شماره ۳۹،

۱۳۷۷.۳۰-۲۶، ۵

صدق‌آمین، بررسی عوامل‌های مؤثر بر سازگاری زناشویی، در شهر شیراز، پایان‌نامه دوره کارشناسی ارشد، بخش جامعه‌شناسی،

.1376

الطبرسي، حسن بن فضل، مكارم الاخلاق، تهران، سال ۱۳۷۶.

غیاثی، پروین و همکاران، بررسی علل اجتماعی گرایش به طلاق در بین زنان مراجعه کننده به دادگاه خانواده شیراز، فصلنامه

زن و جامعه، سال اول، شماره ۳. ص ۷۷-۱۰۴. پاییز ۱۳۸۹.

فیض کاشانی، محمد محسن بن شاه مرتضیٰ، وافیه، کتابخانه امام امیر المؤمنین علی (ع)، اصفهان: اول، ۱۴۰۶ ق.

Yeung, J. & Hofferth, S (1998). 'Family adaptations to income and job loss in the U. S. ', Journal of Family and Economic Issues, Vol. 19, no. 3